

WSPÓŁCZESNE TYGODNIKI OPINII W POLSCE

Tomasz Mielczarek: *Tygodniki opinii w zmieniającej się rzeczywistości*. Universitas, Kraków 2018, s. 260.

Zamysł napisania książki o współczesnych tzw. tygodnikach opinii był, jak sądzę, logicznym krokiem, zwieńczeniem kolejnego etapu w rozwoju zainteresowań naukowych Autora. Oprócz przemian systemu medialnego *en bloc* w Polsce, przemian telewizji, przemian rynku prasy codziennej (ogólnopolskiej i regionalnej) od dawna rozwijany był przez niego wątek prasy o charakterze społeczno-politycznym czy społeczno-kulturalnym. Temperament historyka prasy znalazł godne ujęcie w postaci studium o tego typu prasie w czasach PRL (*Od Nowej Kultury do Polityki. Tygodniki społeczno-kulturalne i społeczno-polityczne PRL*, Kielce 2003). Temperament badacza współczesności każe Autorowi nie tylko gromadzić skrupulatnie, w całym interesującym nas okresie po 1989 roku, notatki o losach i sytuacji rynkowej szeroko rozumianych tygodników opinii, systematycznie zapoznawać się z ich ofertą (całą gamą dostępnych w danym okresie tytułów), ale także prowadzić (co prawda punktowo) analizę ich zawartości, by zobjektywizować własne wrażenia z lektury. Częstkowe raporty z tej części pracy znajdujemy w różnych publikacjach (choćby w fundamentalnej pracy *Monopol, pluralizm, koncentracja. Środki komunikowania masowego w Polsce w latach 1989-2006*, Warszawa 2007) czy w czasopiśmie naukowych.

Recenzowana książka jest finalizacją i podsumowaniem dotychczasowych wieloletnich ustaleń. Autor zarówno ponawia próbę zdefiniowania kluczowego pojęcia, a więc tytułowych tygodników opinii, kreśli ich historię w naszym kraju, jak i omawia

kształt współczesnego rynku pism stanowiących przedmiot zainteresowań tej książki. Rozważania te stanowią tło do studium historyczno-empirycznego obejmującego sześć tytułów, jak się wydaje, reprezentujących najczystsza postać współczesnych polskich magazynów opinii.

Tytuł pracy kieruje uwagę czytelnika na grupę czasopism, które prażródło mają w XVIII-wiecznym czasopiśmie moralnym typu *Spectator*, ale później, w XX wieku wyrosły, jak Autor trafnie zauważa, z dwóch – jeszcze kilka dekad temu – odrębnych pni: ilustrowanych magazynów polityczno-informacyjnych (typu *Time'a*) oraz popularnych w czasach PRL tygodników publicystycznych, zwłaszcza społeczno-politycznych (typu *Polityki*). Pod koniec XX wieku obserwowaliśmy proces ich scalania (formę magazynu kolorowego przybrały *Wprost* i *Polityka*), na początku XXI w. zaś, pod wpływem debiutującego „Newsweeka Polska”, te, które już były na rynku, i te, które pojawiły się później, jeszcze silniej ewoluowały w stronę modelu, który T. Mielczarek nazywa „ilustrowanym magazynem społecznym”, traktując go jako „nowy polski gatunek endemiczny” (s. 216). Autor trafnie dostrzega, że w ostatnich latach (po roku 2010 i traumie smoleńskiej) pisma te zmieniły się w sposób, który nakazuje odkurzyć pojęcie „tygodnika opinii”; w badanych czasopismach odchodzono bowiem od liberalnych wzorów i wracano do ich pierwotnych – opiniotwórczych, a nawet agitacyjnych i propagandowych korzeni (s. 33). Zacytujmy ponownie autora: „Tygodniki społeczno-polityczne w coraz większym stopniu traciły na uniwersalizmie, zamykały się w obrębie akceptowanych przez redakcję i ściśle określoną grupę czytelników kanonów wartości, mitów i idei. Zaczęły zatem w coraz większym stopniu pełnić funkcje tożsamościowe. [...] można stwierdzić, że z płaszczyzny paralelizmu ideologicznego

przesunęły się na płaszczyznę paralelizmu politycznego” (s. 217).

Autor tej pracy zajmuje się dokładniej sześcioma tygodnikami opinii wykazującymi się w drugiej dekadzie XXI wieku stosunkowo silną pozycją rynkową. Mamy więc, z jednej strony, uchodzące za centro-lewicowe czy centro-liberalne *Politykę*, *Newsweek Polska* i *Wprost*, z drugiej zaś strony „prawicowe”: *wSieci* (obecnie *Sieci*) i *Do Rzeczy* oraz ich wspólnego protoplastę – nieistniejący już tygodnik *Uważam Rze*. Przyjmując do wiadomości racje autora, trudno nie wyrazić żalu, że na tej liście nie znalazły się (pozostając przy świeckich magazynach) tytuły o wprawdzie mniejszej sprzedaży, ale reprezentatywne dla pewnych środowisk. Mam tu na myśli zarówno uzupełniające prawicowe dyskursy *Gazetę Polską* czy (obecnie) dwutygodnik *Czas Najwyższy*, jak i otwarcie lewicowy *Przegląd*. Na szczęście nie zostały wyłączone całkowicie z pola widzenia – albowiem są one szkicowo scharakteryzowane w obszernym rozdziale pierwszym. Jest w nim miejsce m.in. na solidny rys historyczny, jak i na ogólny portret współczesnego rynku tego typu prasy w Polsce. Tym niemniej należałoby zachęcać autora do uwzględnienia tych tytułów, a może i wpływowych magazynów katolickich, dość przecież zróżnicowanych (jak *Tygodnik Powszechny*, *Niedziela* czy *Gość Niedzielny*) w dalszych planach badawczych. A przecież są jeszcze tygodniki w tradycyjnej szacie gazetowej – od antyklerykalnych *Faktów i Mitów* czy *Nie* po skrajnie prawicową *Warszawską Gazetę*, które też są godne uwzględnienia w planie badawczym (ale zapewne ponad siły jednego badacza). Odcienie szczególnie „prawicowości” (jeśli w ogóle potrafimy zdefiniować, co jest dziś „prawicą”, a co „lewicą”) są bowiem bardzo zróżnicowane, rozkład sympatii politycznych – nierównomierny, dyskursy i narracje – rozbieżne w niektórych

kwestiach diametralnie. I to jest fascynujący materiał dla docieklivego badacza.

Pozostałe cztery rozdziały stanowią dość wnikliwe studium poszczególnych tytułów (drugi rozdział poświęcony jest *Polityce*, trzeci – tygodnikowi *Wprost*, czwarty – *Newsweekowi Polska*) bądź – w przypadku rozdziału piątego – grupy tytułów wywodzących się z jednego pnia (*Uważam Rze*, *wSieci* oraz *Do Rzeczy*) utwierdzających, jak trafnie spostrzega autor, konserwatywną tożsamość swoich czytelników. Dwóm najstarszym tygodnikom, o rodowodzie PRL-owskim, Tomasz Mielczarek poświęca najwięcej miejsca (po około 45 stron): *Polityce*, która w niezłej kondycji przetrwała sześć dekad, tygodnikowi *Wprost*, który na ogólnopolskim rynku zaistniał u progu lat 90. i od tego czasu przebył wiele zakrętów linii redakcyjnej pisma i miał wielu naczelnych. Od lat 90. Autor co jakiś czas śledzi strukturę zawartości tych tytułów: *Polityki* (1991, 2000, 2003, 2013, 2014), zaś – *Wprost* (1995, 2000, 2005, 2013, 2014). Dzieckiem XXI wieku, *Newsweekiem Polska* zajmował się czterokrotnie (2003, 2007, 2011, 2015), co pozwala uchwycić ewolucję linii ideowej pisma (i jej ostry zwrot po roku 2011). Trzy nowo powstałe tygodniki o orientacji konserwatywnej, debiutujące po katastrofie smoleńskiej, były badane jednorazowo: najstarszy (*Uważam Rze*) w roku 2011, a „wypączkowane” zeń (po rozpadzie redakcji) *wSieci* – w roku 2015, „młodszy brat” zaś (*Do Rzeczy*) w roku 2014 (a więc w czasach, gdy jeszcze wspierały tzw. niepokorną opozycję, nie zaś – dzisiejszy obóz władzy). Cennym uzupełnieniem jest zestawienie zbiorcze wyników wszystkich pomiarów (w ujęciu procentowym) dla wszystkich sześciu analizowanych tytułów zawarte w Aneksie 1. Dodajmy, że autor książki nie zadowala się jedynie analizą ogólnej struktury tematycznej tych pism (kategorie tematyczne zresztą nieco ewoluowały na przestrzeni ćwierćwiecza

od rozpoczęcia badań), ale analizuje też treści okładek, konkursy i plebiscyty redakcyjne i wiele innych parametrów treści badanych tygodników.

U purystów metodologicznych pewne zastrzeżenie mogłaby wzbudzać metoda doboru próby do analizy zawartości (1 numer na kwartał, w sumie 4 z danego rocznika), co wydaje się dalece niewystarczające dla uzyskania pełnej reprezentatywności. Ale dla celów tej pracy nie jest to może aż tak ważne – uzyskujemy i tak jakiś ogólny obraz struktury tematycznej badanych pism. Być może byłoby ciekawe przebadanie porównawcze pism wylosowanych w tym samym tygodniu (dające więcej materiału jakościowego do analizy stosunku redakcji do tych samych wydarzeń zachodzących w tym okresie). Jest to wyzwanie dla przyszłych badań, czy może innych zespołów badawczych, gdyż wymaga to ogromnego i chyba zbiorowego wysiłku.

Praca jest bardzo interesująca, wartościowa i potrzebna czytelnikom, zarówno medioznawcom, jak i pokoleniom studentów dziennikarstwa i kierunków pokrewnych. Wielką zaletą jest warstwa zarówno historyczna, jak i faktograficzna, w tym trafne i wyważone podsumowania ewolucji linii redakcyjnej poszczególnych tytułów i obserwacja wieloletnich trendów.

Ryszard Filas

 orcid.org/0000-0002-9914-851X

Z ROCZNIKA HISTORII PRASY POLSKIEJ T. XVIII (2015), Z. 3 (39), Z. 4 (40)

W zeszycie 3 (39) 18. tomu *Rocznika Historii Prasy Polskiej* z 2015 roku opublikowano trzy artykuły i cztery recenzje. Zeszyt otwiera tekst Beaty Opoki pt. „Gazeciarz Stefan Łuski w satyrze i paszkwilu XVIII w.” Autorka odwołuje się do charakterystycznej i popularnej w czasach stanisławowskich mody na wiersze okolicznościowe, powstające na potrzeby konkretnej chwili, wydarzenia czy osoby. Były to krótkie, często niepublikowane drukiem paszkwile, których ostrze krytyki kierowano w stronę nieprzyjaciół, wrogów czy konkurencji. Ta forma poezji okolicznościowej rozwinęła się najbardziej w pierwszym i trzecim dziesięcioleciu panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego, w okresie burzliwej walki politycznej, zwłaszcza parlamentarnej. Najczęściej pochodziły z obozu reformatorskiego, który wykorzystywał tego typu utwory do walki politycznej, przybierającej na sile szczególnie w okresie poprzedzającym obrady sejmowe. Apogeum popularności piśmiennictwa okolicznościowego nastąpiło w okresie Sejmu Wielkiego. Jak pisze Beata Opoka, „powstawały wówczas utwory wyrażające entuzjazm wywołany uchwałami dotyczącymi stutysięcznej armii, zniesienia Departamentu Wojskowego, a potem Rady Nieustającej; wiersze będące ostrą rozprawą z tzw. partią hetmańską Franciszka Ksawerego Branickiego, czyli prorosyjską opozycją magnacką; utwory współuczestniczące w projekcie reformy rządu; wiersze służące do rozpowszechnienia Ustawy o miastach i Konstytucji 3 Maja 1791 roku. Literatura Sejmu Wielkiego jest przeważnie broszurowa i bezimienna. Nawet wybitni myśliciele tego okresu, pisząc wiersze, nie ujawniali swoich nazwisk. Pisarze świadomie rezygnowali z wpływania

na czytelników swoją osobowością, chcąc oddziaływać na opinię publiczną wyłącznie treściami w nich zawartymi. Chęć pozostania bezimiennymi płynęła też z potrzeby zabezpieczenia się przed odpowiedzialnością¹. Na tym tle historycznym Opoka omawia znaną historykom i prasoznawcom postać Stefana Łuskiny, redaktora XVIII-wiecznej *Gazety Warszawskiej*, przedstawianego ówczesnie w wielu wierszach satyrycznych jako konserwatysta, zaciekle broniący swoich poglądów, przede wszystkim zakonnik tęskniący za dawnym porządkiem, pragnący przywrócenia zakonu jezuitów. Z tego też powodu Łuskina na łamach swojej gazety bezkrytycznie wielił Katarzynę Wielką, która nie uznawała kasaty zakonu. Artykuł Opoki imponuje nie tylko umiejętnym odtworzeniem realiów czasów stanisławowskich, stanowiących dla autorki tło wydarzeń i poglądów znakomicie skonfrontowanych z główną postacią, bohaterem wielu satyrycznych utworów, które nie tylko przytacza czytelnikowi, ale też podaje ich autorów oraz wyjaśnia powody ich zacietrzewienia i zaciekłości. Nie pozostawia też tych przykładów bez przytoczenia odpowiedzi tego, do którego były adresowane. Z przywołanych utworów wylania się bardzo negatywny obraz Łuskiny – zagorzałego konserwatysty, sympatyka Rosji, przeciwnika rewolucji francuskiej, gazeciarza zwalczającego konkurencyjną *Gazetę Narodową i Obcą* pomimo tego, że szerzyła ona patriotyczne postawy, w końcu człowieka znienawidzonego przez tę część ówczesnego społeczeństwa, która opowiadała się po stronie reformatorów.

Drugi artykuł, pióra Grażyny Gzelli, poświęcony został redaktorom *Gazety Toruńskiej*. Autorka przedstawiła w nim sylwetki 34 redaktorów naczelnych i odpowiedzialnych,

którzy przewinęli się przez redakcję tego zasłużonego pisma w ciągu 55 lat jego istnienia (1867–1921). Było to bardzo zróżnicowane grono, którego członkowie różnili się wiekiem, pochodzeniem społecznym, wykształceniem czy doświadczeniem zawodowym. Wszyscy oni posiadali niepowtarzalne osobowości, styl i poglądy, które odcisnęły się na obliczu, poziomie i zawartości pisma. Tekst, jak wszystkie publikacje badaczki dziejów pomorskich periodyków, imponuje olbrzymią naukową starannością i poziomem szczegółowości. Każdej postaci poświęcono wnikliwe badania biograficzne, nierzadko urozmaicane ciekawymi wątkami osobistymi. W ten sposób autorce udało się ukazać społeczność, której członkowie trwale odcisnęli piętno na periodyku i tworzyli jego historię.

W trzecim artykule podjęto próbę kompleksowego zaprezentowania grafiki krakowskich i lwowskich tygodników ilustrowanych, ukazujących się w II połowie XIX w. Jego autorka Dorota Kamińska sięgnęła do kilku reprezentatywnych tytułów: *Ogniska Dmowego* (Lwów 1883–1888), *Strzechy* (Lwów 1868–1873), *Świata* (Kraków 1888–1892; 1893–1895; Lwów 1892) oraz *Włościanina* (Kraków 1869–1879). Jak napisała, „w badaniach posłużono się zaadaptowanym dla czasopism ilustrowanych schematem analizy grafiki prasy codziennej, opracowanym przez Wiktora Frantza, a obejmującym układ i szatę graficzną tygodnika. Do oceny wartości artystycznej tytułów prasowych wykorzystano ikonograficzno-ikonologiczną metodę badawczą Erwina Panofsky'ego, elementy teorii obrazu Romana Ingardena oraz ustalenia Henryka Wölfflina dotyczące stylu w sztuce”². W podsumowaniu

1 B. Opoka: Gazeciarz Stefan Łuskina w satyrze i paszkwile XVIII w., *Rocznik Historii Prasy Polskiej* 2015, t. XVIII, nr 3, s. 8.

2 D. Kamińska: Grafika polskich tygodników ilustrowanych drugiej połowy XIX wieku na przykładzie lwowskiego *Ogniska Dmowego* (1883–1888) i *Strzechy* (1868–1873)

autorka odniosła się do oceny wartości ilustracji badanych periodyków, stwierdzając: „O wysokiej wartości artystycznej ilustracji zawartych w tygodnikach ilustrowanych XIX wieku świadczy nadal żywy ich odbiór przez współczesnego czytelnika, pozostającego w dystansie zarówno czasowym, jak i emocjonalnym w stosunku do przeszłych wydarzeń oraz bogatszego o współczesne refleksje dotyczące dziewiętnastowiecznej sztuki, a zatem pogląd, jakoby grafika prasowa tego czasu nie miała wartości artystycznych nie wydaje się uzasadniony. Mimo że ostaczną wartość artystyczną omówionych wyżej czasopism, w szeregu kilkunastu ukazujących się w drugiej połowie XIX wieku na ziemiach polskich, będzie można ocenić po zakończeniu badań porównawczych, już teraz wypada stwierdzić, że wydawano je na wysokim poziomie”³.

W dziale „Przeglądy i recenzje” dokonano oceny 4 publikacji. Sabina Kwiecień zrecenzowała tom „Kraków – Lwów: czasopisma XIX–XX wieku” (t. 12, pod red. G. Niecia i G. Wróny, Księgarnia Akademicka, Kraków 2014); Monika Szabłowska-Zaremba oceniła książkę Adama Kopciowskiego pt. „*Wos hert zich in der prowinc? Prasa żydowska na Lubelszczyźnie i jej największy dziennik Lubliner Tugblat* (Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2015); Jerzy Jarowiecki opublikował recenzję tomu Krzysztofa Woźniakowskiego „Polskojęzyczna prasa gadzinowa czasów okupacji hitlerowskiej 1939–1945. Studia i szkice zebrane” (Wydawnictwo Naukowe Scriptorium, Opole 2014); Andrzej Czyżewski zrecenzował książkę Grzegorza Mnicha pt. „Łódzka prasa codzienna w okresie stalinowskim 1948–1956” (Książki Młyn Dom Wydawniczy, Łódź 2014).

oraz krakowskiego Świata (1888–1892 i 1893–1895) i *Włocłanina* (1869–1879), tamże, s. 39.

3 Tamże, s. 59.

Zeszyt zamyka tekst Renaty Zając zamieszczony w dziale „Kronika”: „Z prac Komisji Prasoznawczej Oddziału PAN w Krakowie Kalendarium – część XVIII (październik 2014 – czerwiec 2015)”.

Zeszyt 4 (40) *Rocznika Historii Prasy Polskiej* z 2015 roku zawiera pięć artykułów. Otwiera go tekst Grażyny Gzelli „Procesy prasowe redaktorów *Lecha. Gazety Gnieźnieńskiej* w latach 1895–1914”. Autorka przedstawiła przyczyny, przebieg i skutki procesów prasowych, jakie władze pruskie wytoczyły *Gazecie Gnieźnieńskiej*. Pierwszy wyrok zapadł w 1900 r. przeciwko Stefanowi Polcynowi, a ostatni 80. w 1914 r. Wśród sądzonych znalazło się 17 z 25 twórców pisma⁴. Zdaniem Gzelli, „analizując poszczególne procesy prasowe trzeba stwierdzić, że *Lech*, w myśl niemieckiego kodeksu karnego, był zdecydowanie pismem obrażającym. Skierowane przeciwko gnieźnieńskim redaktorom odpowiedzialnym oskarżenia aż 59 razy (73,7%) dotyczyły obrazy różnych osób i instytucji. Wyjątkowo często, w porównaniu z innymi polskimi gazetami tego czasu i regionu, uszkodzowanymi przez twórców *Lecha* czuli się obywatele narodowości polskiej, którzy występowali na drogę sądową przeciwko redaktorom odpowiedzialnym gnieźnieńskiego pisma. W dalszej kolejności gazeta obrażała przedstawicieli władzy niemieckiej, takich jak nauczyciele, policjanci i wojskowi, urzędnicy, duchowni. Jeden raz doszło do procesu prasowego, podczas którego redaktor odpowiedzialny *Lecha* oskarżony został o obrazę majestatu. Rzadziej, ale łącznie 23 razy (29,1%), w trakcie postępowania sądowego dopatrzono się podburzania do nieposłuszeństwa i gwałtów, karalnych wymuszeń i «grubej swawoli», wreszcie występów

4 G. Gzella: *Procesy prasowe redaktorów Lecha. Gazety Gnieźnieńskiej w latach 1895–1914*, tamże, nr 4 (40), s. 9.

przeciw prawu prasowemu”⁵. W podsumowaniu autorka przytacza podobne dane dla innych gazet polskich, których redaktorzy również „narażali” się niemieckiemu wymiarowi sprawiedliwości.

Następny artykuł „Prasa krakowska w świetle sprawozdań sytuacyjnych wojewody i starosty grodzkiego (1918–1939)” prezentuje wyniki badań Grażyny Wrony. Podstawową zaletą tego tekstu jest wykorzystanie do celów naukowych bardzo cennych źródeł archiwalnych, tj. sprawozdań sytuacyjnych wojewodów i starostów grodzkich z okresu dwudziestolecia międzywojennego. Na podstawie tych materiałów, przechowywanych w zbiorach Archiwum Narodowego w Krakowie, autorka zrekonstruowała jeden z ważnych przejawów aktywności lokalnych władz administracyjnych w zakresie nadzoru prasowego⁶. Zdaniem Wrony, „problematyka prasowa lokowana była, w owoch sprawozdaniach, w następujących kategoriach spraw: nadzór nad prasą, nadzór nad stowarzyszeniami i związkami zawodowymi, nadzór nad mniejszościami narodowymi, nadzór nad organizacjami politycznymi: legalnymi i nielegalnymi, nadzór nad związkami wyznaniowymi”⁷. Z pewnością przedstawione przez badaczkę dokumenty stanowią interesujący i wartościowy dla historyka prasy materiał badawczy. Jak słusznie stwierdziła w konkluzji artykułu, prasa „dla lokalnej władzy stanowiła probierz stopnia spokoju lub wzrostu napięcia społecznego. Problematyka prasowa w różnym więc zakresie i odsłonach znacznie absorbowała uwagę zarówno Urzędu Wojewódzkiego Krakowskiego, jak i Starostwa Grodzkiego, a także

policji. Tym samym instytucje te starały się realizować propagowaną przez ówczesną władzę politykę ścisłej kontroli oraz reglamentacji informacji, zgodnie z wytycznymi napływającymi z Warszawy”⁸.

Z pewnością następny autor, Jerzy Jarowiecki, należy do tych wybitnych prasoznawców, których dorobku naukowego nie wypada przypominać, tym bardziej oceniać, zwłaszcza piszącemu tę recenzję. Dlatego ograniczę się tylko do krótkiego omówienia treści. Jego szkic przeglądowy w omawianym zeszycie *Rocznika...* dotyczy prasy Związku Harcerstwa Polskiego, a dokładniej Szarych Szeregów. Badacz odwołuje się do 70 tytułów. Ich wydawcami były chorągwie, hufce, różne grupy harcerzy publikujących z własnej inicjatywy. Wielu redaktorów aresztowano, więziono i zamordowano. Czynili to zarówno Niemcy, jak i Sowieci. W jednej z wielu cennych konkluzji Jarowiecki stwierdził m.in., że „działalność prasowa Szarych Szeregów wniosła wiele wartości do systemu komunikowania się i działalności propagandowej polskiego państwa podziemnego”⁹.

W artykule pt. „Odwieczni wrogowie, odwieczni sąsiedzi. Publicyści polscy na emigracji wobec książki Aleksandra Bregmana «Jak świat światem? Stosunki polsko-niemieckie wczoraj, dziś i jutro»” Kamila Świdzińska dokonała analizy poglądów Aleksandra Bregmana, publicysty i redaktora emigracyjnego pisma *Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza*. Przedstawiła również reakcję publicystów polskiej emigracji politycznej na ukazanie się jego książki „Jak świat światem? Stosunki polsko-niemieckie wczoraj, dziś i jutro”,

⁵ Tamże, s. 17.

⁶ G. Wrona: Prasa krakowska w świetle sprawozdań sytuacyjnych wojewody i starosty grodzkiego (1918–1939), tamże, s. 22.

⁷ Tamże.

⁸ Tamże, s. 36.

⁹ J. Jarowiecki: Prasa Szarych Szeregów (Związku Harcerstwa Polskiego) w latach 1939–1945 (szkic przeglądowy), tamże, s. 54.

która wywołała żywą dyskusję na łamach emigracyjnych tytułów prasowych.

Czasów mniej odległych dotyczy tekst zamykający dział artykułów w omawianym tomie *Rocznika...* pt. „RSW «Prasa-Książka-Ruch» narzędziem polityki informacyjnej kierownictwa PZPR w latach 1980–1981”, napisany przez Jacka Wojsława. Autor przedstawił w nim działalność największego w powojennej historii Polski wydawnictwa prasowego, jakim była RSW „Prasa-Książka-Ruch” w okresie politycznego przełomu lat 1980–1981. Jak pisze Wojsław, „szczególną uwagę zwrócono na relacje spółdzielni prasowej z jej politycznym dysponentem, jakim były centralne władze PZPR, a w nich tzw. pion nadzoru propagandowego. Inną ważną kwestią było przybliżenie najważniejszych dla funkcjonowania RSW w tym czasie problemów, które w ocenie kierownictwa partyjnego, niebezpiecznie rzutowały na zapewnienie monopolu informacyjnego rządzących Polską sił politycznych”¹⁰.

W dziale „Materiały i miscellanea” zamieszczono tekst Jerzego Myślińskiego pt. „90 lat Polskiego Radia”. Są to refleksje i osobiste wspomnienia zebrane przez autora w związku z jubileuszem powstania publicznej radiofonii w Polsce. 18 tom *Rocznika...* zamykają przeglądy i recenzje. Olaf Bergmann ocenił książkę Bronisława Cieśli pt. „Łódzkie czasopisma humorystyczne w międzywojniu” (Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014); Władysław Marek Kolasa zrecenzował tom pt. „Badania nad dziejami prasy województwa podlaskiego (na marginesie książki Prasa województwa podlaskiego w latach 1944–2012)” (Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2014); o *Zeszytach*

Prasoznawczych (Rocznik 57 (2014), nr 1, 2, 3 i 4) pisał Adam Ruta, Adam Bańdo poświęcił natomiast uwagę czasopismu *Media i Medioznawstwo* (nr 2 (14/4) 2014).

Adam Bańdo

 orcid.org/0000-0003-3250-7239

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN
w Krakowie

KONFERENCJA „PRASA KRAKOWSKA W 100. ROCZNICĘ ODZYSKANIA NIEPODLEGŁOŚCI” KRAKÓW, 15–16.11.2018

Jako że w 2018 roku w Polsce obchodziliśmy wyjątkową, setną rocznicę odzyskania niepodległości, środowisko krakowskich medioznawców postanowiło uczcić ją równie wyjątkowym wydarzeniem. Zorganizowana w Polskiej Akademii Umiejętności konferencja naukowa „Prasa krakowska w 100. rocznicę odzyskania niepodległości” trwała dwa dni (15–16 listopada 2018) i obejmowała cztery sesje tematyczne. Jej współorganizatorami byli: Uniwersytet Pedagogiczny, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II, Uniwersytet Jagielloński oraz Urząd Miasta Krakowa. Patronat honorowy nad konferencją objął prezydent Krakowa.

Konferencję rozpoczął prezes Polskiej Akademii Umiejętności prof. dr hab. Jan Ostrowski, który mówił, dlaczego tak ważne jest spojrzenie w przeszłość za sprawą dyskusji o dawnej prasie. Podkreślił, że prasa stanowi źródło wiedzy i pomaga interpretować ówczesną rzeczywistość. W podobnym tonie wypowiadali się organizatorzy konferencji: prof. dr hab. inż. Andrzej Kozera reprezentujący Uniwersytet Pedagogiczny, ks. dr hab.

¹⁰ J. Wojsław: „RSW «Prasa-Książka-Ruch» narzędziem polityki informacyjnej kierownictwa PZPR w latach 1980–1981”, tamże, s. 75.

Michał Drożdż z Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II oraz dr hab. Agnieszka Hess z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Konferencji przewodniczył prof. dr hab. Maciej Kawka z IDMiKS UJ.

Tematem przewodnim pierwszej sesji konferencji było kształtowanie się etyki dziennikarskiej w odrodzonej Polsce oraz rola, jaką odegrała polska kultura w budowaniu tożsamości narodowej. Pierwszy prelegent, książdź profesor UPJPII Michał Drożdż, zaprezentował referat pt. „Dziennikarz godny tego miana – kształtowanie się misji dziennikarskiej na przykładzie wybranych kodeksów etycznych”. Omawiał w nim proces konsolidacji zawodu dziennikarza na początku XX wieku oraz uświadamiania sobie odpowiedzialności społecznej, jaka ciąży na osobach wykonujących ten zawód. W pierwszych latach rozwoju polskiej prasy wielką wagę miała misyjność mediów. Temat kodeksów etycznych i stowarzyszeń dziennikarskich podjął również kolejny mówca, prof. dr hab. Jerzy Jastrzębski z Uniwersytetu Papieskiego. Tematem jego wystąpienia był Syndykat Dziennikarzy Krakowskich 1912–1939, który promował solidarność i etykę w zawodzie dziennikarza. Przechodząc od problemów dotyczących etyki dziennikarskiej do samej prasy, dr hab. Mirella Korzeniewska-Wiszniewska z Uniwersytetu Jagiellońskiego zaprezentowała uczestnikom konferencji wystawę pt. „Prasa dla Niepodległej”, której była kuratorem. Wystawa znajdująca się w holu głównym PAU przedstawiała strony tytułowe oraz powiększone wycinki z gazet krakowskich, których głównym tematem było odzyskanie niepodległości. Odwiedzający wystawę mogli doświadczyć podobnych emocji do tych, które towarzyszyły Polakom w tym kluczowym okresie. Warto pamiętać, że prasa krakowska szczegółowo opisywała proces

odzyskiwania niepodległości, a pierwsze wzmianki na ten temat pojawiały się już na początku października 1918 roku.

Niezwykle ciekawą analizę przeprowadził dr hab. Andrzej Kaliszewski, prof. UJ, który na konferencji mówił o pierwszych polskich reportażach z frontów Wielkiej Wojny. Mimo że niegdyś toczył się spór o to, którego polskiego autora uznać można za prekursora reportażu wojennego z okresu I wojny światowej, profesor Kaliszewski nie pozostawił wątpliwości, że dziennikarzem tym był Gustaw Daniłowski. „Pierwsze bitwy” opublikował on w 1914 roku w dzienniku *Nowa Reforma*. Jest to pierwszy polski reportaż wojenny opisujący wyprawę Pierwszej Kompanii Kadrowej, a jego przesłaniem jest „irracjonalna wiara w zwycięstwo”, co, według medioznawcy, stanowiło element tworzenia legendy Piłsudskiego. Badacz nie ujmował jednak zasług Juliuszowi Kadenowi-Bandrowskiemu, który swój reportaż „Po drodze” opublikował w 1915 roku. Następnie uczestnicy konferencji mogli wysłuchać referatu dr Katarzyny Drąg, dyrektor Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Papieskiego, pt. „Troska o wartościowe dziennikarstwo u korzeni niepodległości”. Badaczka powróciła w nim do problemu profesjonalizacji dziennikarstwa, zwracając uwagę na sposób edukacji dziennikarzy w Szkole Dziennikarskiej Wincentego Kosiakiewicza założonej w 1917 roku. Podkreśliła, że polskie tradycje dziennikarskie wyprzedziły niepodległość. Prof. dr hab. Maciej Kawka mówił o zmianach, jakie zachodziły w tekście prasowym i zastanawiał się, jak w związku z tym powinna się zmieniać metodologia. Wyniki swoich badań zaprezentowała następnie dr hab. Małgorzata Pachowicz z PWSZ w Tarnowie, która analizowała językowe formy nagłówków prasowych w dyskursie

medialnym II Rzeczypospolitej na przykładzie *Ilustrowanego Dziennika Polskiego*.

Referaty kolejnych prelegentów poświęcone były reklamie prasowej w okresie międzywojennym: dr hab. Krzysztof Gajdka, prof. UPJPII, omówił przykłady reklam i tekstów sponsorowanych w magazynie AS, skierowanym do wyższych sfer, natomiast dr Klaudia Cymanow-Sosin zajęła się komercjalizacją prasy, szczególnie tej dla klas średnich i niższych. Badaczka polemizowała z opinią, że reklama w latach 20. odznaczała się wyłącznie „elegancją formy i oryginalnością treści”, i dowodziła, iż ówczesnie nie przejmowano się w ogóle subtelnością i poprawnością polityczną. Obydwa przemówienia przybliżyły słuchaczom codzienność dwudziestolecia międzywojennego. W tej sesji także dr Edyta Żyrek-Horodyska z UJ prezentowała referat na temat felietonów Josepha Rotha z czasów jego podróży po Polsce, kustosz Muzeum Historii Fotografii w Krakowie Andrzej Rybicki przypomniał sylwetkę fotografa Adama Karasia, a mgr Agata Paszek z Uniwersytetu Papieskiego omawiała kreowanie legendy rotmistrza Witolda Pileckiego w prasie.

Drugiego dnia konferencji odbyły się trzy sesje tematyczne. Pierwsza z nich poświęcona była tytułom prasowym, które ewoluowały, a wraz z nimi zmieniała się koncepcja polskiej historii i narodu. Dr hab. Grażyna Wrona i dr Ewa Wójcik z Uniwersytetu Pedagogicznego prezentowały w tym kontekście krakowskie czasopisma popularnonaukowe, analizując ewolucję ich formy i treści. Prof. dr hab. Wiesław Godzic wygłosił referat zatytułowany „Prasa, czyli telewizja. Na marginesie roku 1918”, a dr hab. Ryszard Filas z Ośrodka Badań Prasoznawczych (OBP) omówił początki badań medioznawczych w Krakowie. Następnie dr hab. Renata Piasecka-Strzelec, profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, zaprezentowała miesięcznik *Wiadomości Portu Gdynińskiego*

wydawany przez Polską Agencję Telegraficzną, a dr hab. Anna Pachowicz z PWSZ w Tarnowie szukała narracji o państwie, narodzie i społeczeństwie w *Dzwonie Niedzielnym*. Z kolei dr hab. Agnieszka Cieślukowa z Polskiej Akademii Nauk zaprezentowała wyniki analizy *Wiadomości Krakowskich* wydawanych w latach 1922–1923.

Tematem drugiej sesji tego dnia, a trzeciej sesji w ciągu całej konferencji, były polskie wartości. Powtarzającym się w referatach wątkiem były przedstawiane w prasie relacje Polski z innymi państwami. Badaczy zajmował zarówno obraz Polski w zagranicznej prasie, jak również wizerunek innych państw przedstawiony w krajowych periodykach. Swoje referaty zaprezentowali dr Adam Bańdo z Uniwersytetu Pedagogicznego („Problematyka społeczna na łamach *Ilustrowanego Kuriera Codziennego* w pierwszych dniach niepodległej Polski”) oraz prof. dr hab. Ignacy Stanisław Fiut z AGH („Obraz 100-lecia niepodległości Polski na łamach *Dziennika Polskiego* i *Gazety Krakowskiej*”).

Kolejni prelegenci zajmowali się wizerunkami poszczególnych państw na łamach prasy. Dr Agata Krzywdzińska z UJ omawiała obraz Polski w rosyjskiej prasie tuż przed odzyskaniem niepodległości, dr Paweł Hamera z UP – wizerunek dziewiętnastowiecznej Irlandii w prasie krakowskiej, a dr Wojciech Prażuch – problem odrodzenia Polski, pojawiający się w prasie francuskiej. Z kolei dr Aleksandra Lubczyńska z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach przedstawiła rolę dwóch czasopism, *Przeglądu Narodowego* oraz *Narodu*, w kształtowaniu świadomości i tożsamości Polaków przed I wojną światową. Tytuły te bezpośrednio dążyły do integracji całego społeczeństwa polskiego ponad granicami zaborów i pomagały definiować „polskość” czy też „duszę narodu”. Ostatnią prelegentką była dr Maja Bednarska z referatem „Znaczenie wyboru

metafor niepodległościowych w prasie na podstawie publikacji o katastrofie smoleńskiej w *Tygodniku Powszechnym*”, w którym podjęła tematykę wykorzystywania symboli odrodzenia polskiego w tworzeniu się mitu wokół katastrofy w Smoleńsku w 2010 roku.

Kończąc konferencję sesja panelowa dała okazję do dłuższych wystąpień profesorowi Leszkowi Bednarczukowi z PAU i księdzu doktorowi Dariuszowi Rasiowi z Uniwersytetu Papieskiego. Prof. Bednarczuk mówił o prasie wileńskiej dawniej i dziś, przywołując takie tytuły, jak *Kurier Litewski* i *Ateneum*. Poruszył także temat procesu rusyfikacji i represji, jakich doświadczali piszący po polsku. Ks. dr Raś w niezwykle ciekawy sposób zajął się prasą katolicką w czasie walki o niepodległość i w początkach II Rzeczypospolitej. Część referatów zostanie wydrukowana przez Komisję Środkowoeuropejską PAU.

Jednym z najważniejszych wyznaczników sukcesu konferencji była liczna obecność na sali studentów, przyszłych medioznawców. Studenci Uniwersytetu Papieskiego włączyli się również w organizację wydarzenia jako wolontariusze. Nie można było nie zwrócić uwagi na niezwykle oprawę wizualną w postaci plakatu oraz innych materiałów, za przygotowanie których odpowiedzialny był dr Paweł Planeta, sekretarz konferencji. Konferencja stanowiła doskonałą możliwość podzielenia się projektami badawczymi i wynikami prac, pokazując jednocześnie kierunek, w jakim podąża współcześnie medioznawstwo. Jak powiedział na samym początku spotkania prof. Michał Drożdż, „każdy z nas wie bardzo wiele, ale razem wiemy więcej”.

Agnieszka Wszolek

 orcid.org/0000-0001-5007-9915

IX OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA METODOLOGICZNA „CZŁOWIEK HIPERMEDIAŁNY. KOMUNIKOWANIE W CZASACH GIER VIDEO, SOCIAL MEDIÓW I DOŚWIADCZEŃ VR” WARSZAWA, 15-16.11.2018 R.

Jak co roku, w trzecim tygodniu listopada 2018 r., na Uniwersytecie Warszawskim miała miejsce IX Ogólnopolska Konferencja Metodologiczna Medioznawców, tym razem pod hasłem „Człowiek hipermedialny. Komunikowanie w czasach gier video, *social mediów* i doświadczeń VR”. Organizatorami konferencji było Laboratorium Badań Medioznawczych Uniwersytetu Warszawskiego oraz Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii UW. Patronat medialny nad wydarzeniem objął *Magazyn Medioznawcy*.

Zakres tematyczny konferencji obejmował zagadnienia dotyczące refleksji nad człowiekiem współczesnym, hipermedialnym. Celem konferencji było stworzenie przestrzeni do wymiany poglądów na temat koncepcji człowieka hipermedialnego: jego istoty, pragnień, potrzeb oraz celów. Chodziło także o zastanowienie się, czy angażujące zmysły media oraz nieustanna immersja medialna poszerzają czy ograniczają poznanie i rozumienie świata.

W Konferencji wzięło udział 19 prelegentów reprezentujących 10 ośrodków akademickich. Konferencja umożliwiła konfrontację myśli i podglądów doświadczonych badaczy i osób, które dopiero wkraczają na naukową ścieżkę.

Pierwszego dnia Konferencji odbyły się warsztaty metodologiczne: *VR w nauce i biznesie* oraz *Biometryczne badania odbiorców mediów*. Pierwsza sekcja była prowadzona

przez Justynę Janicką ze studia *1000 realities*, zajmującego się wirtualną rzeczywistością, natomiast druga przez Ewę Ramus z *Neuro Device Group*, specjalistkę z zakresu wideo-okulografii – pomiaru ruchów gałki ocznej z wykorzystaniem specjalistycznych kamer.

Drugi dzień konferencji był dniem obrad plenarnych. Pierwszy referat pt. „Multimodalność a medium audialne? Wielokodowość radia” wygłosiła dr Paulina Czarnek-Wnuk z Uniwersytetu Łódzkiego. Potem dr hab. Urszula Doliwa z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie miała wystąpienie pt. „Precyzyjne profilowanie użytkowników Facebooka czy wrózenie z fusów? Krytyczna analiza działania algorytmu stworzonego przez Michała Kosińskiego i wykorzystanego przez firmę Cambridge Analytica”. Prelegentka zaprezentowała efekty analizy działania narzędzia ApplyMagicSauce.com, stworzonego przez naukowców do profilowania użytkowników mediów społecznościowych.

Dr hab. Tomasz Gackowski z Uniwersytetu Warszawskiego w referacie pt. „Jak badać człowieka hipermedialnego? Rudymenty metodologii” zaprezentował m.in. metodologię badań pozwalającą na zbadanie człowieka hipermedialnego. Dr hab. Radosław Sojak oraz mgr Andrzej Meler z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu mówili o partiach parlamentarnych w mediach tradycyjnych i w mediach społecznościowych. Podobną tematykę w wystąpieniu zatytułowanym „Aktywność polskich parlamentarzystek w starych i nowych mediach” poruszały mgr Beata Królicka oraz mgr Anna Piechocka z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Prelegentki przedstawiły wyniki badań aktywności polskich parlamentarzystek w nowych mediach (przede wszystkim na Twitterze).

Ostatnim w tym panelu był referat pt. „Wybrane prognozy przyszłości ludzkości w interakcji z nowymi technologiami”

doktora Marcina Kowalczyka z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. W swoim wystąpieniu przedstawił tzw. megatrendy rozwoju technologicznego, m.in. *deep learning*; *machine learning*; *reinforced learning*; automatyzacja; rozwój Internetu Rzeczy (IoT) oraz *Internet of Everything* (IoE).

Kolejny panel otworzył mgr Damian Binkowski z Uniwersytetu Gdańskiego. W wystąpieniu zaprezentował m.in. *disco re-edits*, które antycypowały powstanie remiksu w muzyce. Następny referat pt. „Narodziny i droga *social media ninja*” wygłosił mgr Michał Pałasz z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Z kolei mgr Mateusz Bartoszewicz z Uniwersytetu Wrocławskiego w swoim wystąpieniu przedstawił zjawisko „elektronicznego autyzmu”, będące efektem wszechobecnego *micro targetingu* i personalizacji zawartości treści w mediach społecznościowych.

Ostatni referat w drugim panelu pt. „Więcej wolności czy więcej manipulacji? *Astroturfing* w mediach społecznościowych” wygłosiła mgr Katarzyna Lorenc z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. W swoim wystąpieniu scharakteryzowała zjawisko *astroturfingu*, możliwości jego wykrycia oraz sposoby działania.

Pierwszy referat trzeciego panelu pt. „System rozszerzonej rzeczywistości do filmowania dronem ARQ” wygłosili dr Monika Koźdoń-Dębecka oraz dr Sebastian Strzelecki z Uniwersytetu Warszawskiego. Mgr Siergiej Yenin z Uniwersytetu Warszawskiego porównał wiedzę ezoteryczną europejskiego średniowiecza i ezoterykę współczesną z obrazem magii wykorzystywanym w grach wideo gatunku RPG. W referacie pt. „Virtual Reality w przeglądarce” dr Marek Robak z UKSW przedstawił ewolucję przeglądarek internetowych od lat 90. do chwili obecnej.

Mgr Dominik Kudła z Uniwersytetu Warszawskiego przedstawił historię nieformalnych grup graczy oraz programistów, którzy amatorsko tłumaczyli nowe gry wiodących

producentów na język rosyjski. Dr Karolina Brylska z Uniwersytetu Warszawskiego w swoim wystąpieniu pt. „Eksperymenty z wykorzystaniem *Virtual Reality* jako technologii uczenia się – możliwości i wyzwania badawcze” omówiła zalety i ograniczenia korzystania z technologii wirtualnych w edukacji oraz prognozowaną wartość rynku VR i AR (*augmented reality*) w 2025 roku. Ostatni referat tego panelu wygłosiła mgr Katarzyna Piórecka z UW. W wystąpieniu zatytułowanym „Fani *Gry o tron* – tłum przewidujący przyszłość” scharakteryzowała tzw. fandomy, czyli środowiska fanowskie gromadzące wielbicieli m.in. seriali z całego świata.

Pierwszym wystąpieniem ostatniego panelu był referat „Hipermedialny obserwator mediów? O wyzwaniach stojących przed wolontariuszami *watchdoga* medialnego” wygłoszony przez mgr. Filipa Gołębińskiego z Fundacji Instytut Dyskursu i Dialogu. Prelegent zaprezentował program strażniczy, za pomocą którego można analizować przekazy medialne pod kątem występujących tam niepokojących zjawisk, tj.: manipulacji, nierzetelności, stronniczości czy propagandy. Kolejny referat „Insta Stories jako narzędzie komunikacji marketingowej” wygłosiła mgr Marlena Szyber z Uniwersytetu Warszawskiego. W swoim wystąpieniu opisała narzędzie Insta Stories, sposoby i częstotliwość jego wykorzystania przez różne marki oraz metody wykorzystywane w komunikacji realizowanej za pomocą Insta Stories.

W wystąpieniu pt. „*Social media* w samorządowej kampanii wyborczej” Grzegorz Kowalczyk z Uniwersytetu Warszawskiego pokazał wykorzystywanie mediów społecznościowych przez polskie parlamentarne ugrupowania polityczne podczas wybranego tygodnia samorządowej kampanii wyborczej. Referat pt. „*Social news*, czyli nowa sytuacja komunikacyjna, która spotyka

człowieka hipermedialnego i dziennikarza” wygłosiła mgr Beata Milewicz z Uniwersytetu Warszawskiego. W swoim wystąpieniu scharakteryzowała nowy gatunek medialny, tj. *social news*, które są relacjami z wydarzeń, jakie miały miejsce w świecie wirtualnym, a nie fizycznym, i rozpoczęły się np. od wpisu na Twitterze lub publikacji zdjęcia na Instagramie.

Ostatnim wystąpieniem podczas konferencji był referat pt. „Hipermedialni millenialsi? O komunikowaniu pokolenia Y wobec technologicznej codzienności”, w którym mgr Anita Kwiatkowska z Uniwersytetu Warszawskiego przedstawiła wyniki badań na grupach studentów dziennikarstwa i medjoznawstwa.

Po każdym z paneli była prowadzona dyskusja. W dyskusji po drugim panelu pojawiły się pytania odnośnie zjawiska *social media ninja* oraz *astroturfingu*. Mgr Michał Pałasz wyjaśnił, że nazwa *social media ninja* jest osadzona w kulturze oraz związana z charakterem pracy, stanowiskiem oraz zdobytym doświadczeniem konkretnej osoby. Jeżeli chodzi o zagadnienie *astroturfingu*, mgr Katarzyna Lorenc przedstawiła metody badania *astroturfingu* w internecie, ich skuteczność oraz zasady działania botów internetowych.

Konferencja zgromadziła prelegentów z całej Polski oraz słuchaczy, którymi byli zarówno pracownicy naukowci Uniwersytetu Warszawskiego, jak i studenci. Dzięki interdyscyplinarnemu podejściu do zjawiska hipermedialności, stała się platformą wymiany doświadczeń naukowych związanych z tym zagadnieniem zarówno w wymiarze społecznym, humanistycznym, jak i technologicznym. Organizatorzy zapraszają na dziesiątą edycję konferencji (i warsztatów metodologicznych) pt. „Społeczeństwa sieci – czym są i jak je badać?”, która odbędzie się 21-22 listopada 2019 roku.

Anna Bielecka

 orcid.org/0000-0001-6054-0664

**KONFERENCJA NAUKOWA
„WIEDZA-KOMUNIKACJA-
DZIAŁANIE” –
20-LECIE INSTYTUTU
DZIENNIKARSTWA,
MEDIÓW I KOMUNIKACJI
SPOŁECZNEJ UJ,
25-26.10.2018 R.**

Konferencja naukowa „Wiedza – komunikacja – działanie” odbyła się na Uniwersytecie Jagiellońskim 25 i 26 października 2018 roku. Stanowiła część obchodów dwudziestolecia istnienia Instytutu Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej UJ i miała stworzyć platformę dla medioznawców z różnych ośrodków akademickich w Polsce do prezentacji badań i dyskusji nad tematami, które w ciągu dwóch dekad stanowiły przedmiot naukowego zainteresowania Instytutu.

Obrady konferencji odbywały się zatem w obrębie pięciu sesji tematycznych: media i sfera publiczna, media, polityka i społeczeństwo obywatelskie, media i kultura, język i obraz w mediach, transformacja mediów (historia, system, zarządzanie). Ich myślą przewodnią było możliwie szerokie przedstawienie rozmaitych obszarów refleksji medioznawczej i nauki o komunikowaniu.

W otwierającej konferencję sesji plenarnej odbyła się dyskusja panelowa: „Czy prasa przetrwa? Od prasoznawstwa do medioznawstwa”, prowadzona przez dr hab. Małgorzatę Lisowską-Magdziarz, prof. UJ z ID-MiKS UJ. Uczestnicy dyskusji: prof. dr hab. Iwona Hofman (UMCS), prof. dr hab. Janusz Adamowski (UW), prof. ucz. dr hab. Michał Drożdż (UPJPII) oraz red. Marzena Suchan, szefowa działu informacji w Grupie Onet – RAS Polska i red. Michał Kuźmiński, zastępca redaktora naczelnego *Tygodnika Powszechnego*, rozmawiali na temat zmian spowodowanych na rynku mediów przez komunikację interaktywną i związanych

z tym przemian w sposobach uprawiania zawodu dziennikarskiego, wymogach edukacji zawodowej oraz deontologii dziennikarstwa. Szczególnie interesującym wątkiem było – rozwinięte w dialogu Michała Koźmińskiego z Marzeną Suchan – zagadnienie wzajemnej inspiracji i konkurencji pomiędzy internetem a prasą drukowaną.

Na zakończenie sesji plenarnej dokonano uroczystego odsłonięcia tablicy upamiętniającej prof. dr. hab. Walerego Pisarka; jedna z największych sal wykładowych w budynku Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej UJ nosi obecnie imię Profesora.

Sesja I: MEDIA I SFERA PUBLICZNA poświęcona była zagadnieniom sfery publicznej oraz temu, jaką rolę pełnią media i dziennikarze zarówno w jej konstruowaniu i konsolidacji, jak też w procesach fragmentaryzacji i dekompozycji. Sesja składała się z trzech paneli dyskusyjnych.

W panelu 1. „Media a opinia publiczna” wystąpiło pięciu referentów: dr hab. Wojciech Furman, prof. UR i dr Krzysztof Piróg z Uniwersytetu Rzeszowskiego, dr Rafał Klepka z UP w Krakowie oraz dr Jacek Wyszyński i dr Marcin Piechocki z UAM w Poznaniu. Referenci w swoich wystąpieniach analizowali fenomen dziennikarstwa obywatelskiego jako konstruktywny element sfery publicznej, koncepcję medialnej stronniczości politycznej i jej ograniczenia badawcze, populistyczny wymiar tzw. „pasków grozy” w programach informacyjnych TVP S.A. oraz pozycję nadawcy medialnego. Tematyka wystąpień miała komplementarny charakter, co spowodowało, że ożywiona dyskusja dotyczyła kwestii wspólnych w zakresie analizy dynamiki zmian współczesnej sfery publicznej, zwłaszcza w jej wymiarze krajowym. Moderatorką panelu była prof. dr hab. Teresa Sasińska-Klas z UJ, dyskutantem zaś dr hab. Robert Szwed z KUL.

Panel 2. „Media a europejska sfera publiczna” poprowadziła dr hab. Agnieszka Szymańska (UJ), a rolę dyskutanta pełnił dr hab. Jacek Kołodziej (UJ). W panelu połączone zostały perspektywy ponadnarodowa i lokalna. Dr hab. Alicja Jaskiernia, prof. UW („Monitoring wolności mediów w Europie: cechy, zakres, efekty”) dokonała rekonstrukcji europejskiego systemu monitorowania wolności mediów, rzetelnie i szeroko omawiając zarówno działalność instytucji w tym wyspecjalizowanych, jak i tych, dla których monitorowanie wolności mediów jest tylko jednym z obszarów zainteresowania. W referacie „Pluralizm mediów a media środowiskowe w Unii Europejskiej i Polsce” dr hab. Beata Klimkiewicz i mgr Magdalena Wilk, reprezentantki gospodarki, omówiły próbę mapowania kondycji mediów środowiskowych (*community media*) w Europie na przykładzie badań w ramach Monitora Pluralizmu Mediów. Badaczki z Uniwersytetu Wrocławskiego dr Justyna Arendarska i dr Bartłomiej Łódzki („Obraz Europy w polskich mediach”) wskazały, iż jedną z najbardziej widocznych cech przekazu współczesnych polskich mediów jest koncentracja na naszych problemach wewnętrznych i marginalizowanie wiadomości z zagranicy, co jest skutkiem m.in. drastycznej redukcji liczby korespondentów zagranicznych. Dr Jakub Czopek z URz w wystąpieniu „Przemiany polskiej codziennej prasy regionalnej na przykładzie Podkarpacia” dokonał podsumowania ostatnich kilkunastu lat sektora rzeszowskiej prasy regionalnej, a także omówił czynniki wpływające na tematykę, treści i formy prasy, w szczególności na jej tabloidyzację. Studentka IDMiKS Wiktoria Aleksandra Barańska („Euroentuzjaści i eurosceptycy? Polscy dziennikarze o swoim stosunku do Europy”) omówiła wyniki pogłębionych wywiadów indywidualnych, przeprowadzonych w środowisku polskich

dziennikarzy – autorów przekazu na temat Europy.

Panel 3. „Rola mediów i dziennikarzy w kształtowaniu sfery publicznej” poprowadziła dr Magdalena Hodalska. Do dyskusji zaproszono prof. dr hab. Ewę Nowińską (UJ). Badaczki z UMK w Toruniu dr Barbara Brodzińska-Mirowska i dr hab. Michał Jacuński („Rola mediów w komunikowaniu politycznym w ocenie polskich elit partyjnych. Wyniki badań empirycznych”) zajęli się empirycznymi badaniami nad stosunkiem politycznych elit partyjnych do mediów – w kontekście mediatyzacji polityki oraz koncepcji złotego trójkąta komunikowania politycznego, ugruntowanej przez Richarda Perloffa. W podobnej perspektywie osadzone były analizy badaczki z UŚ – dr Dagmary Głuszek-Szafranec, dr Katarzyny Brzozy i dr hab. Patrycji Szostok-Nowackiej („Ręka rękę myje? O wzajemnych relacjach mediów i polityki w dziennikarstwie opinii”), analizujących relacje pomiędzy elitami politycznymi i elitami medialnymi w Polsce, a zwłaszcza wzajemne postrzeganie ról w systemie politycznym i medialnym przez dziennikarzy i polityków. Podobnej problematyce przyglądała się dr hab. Agnieszka Szymańska z UJ („Polscy i niemieccy dziennikarze o roli mediów w komunikowaniu politycznym”), która zaprezentowała wyniki pogłębionych wywiadów z pracownikami polskich i niemieckich mediów. Badaczka z UW dr Izabela M. Bogdanowicz („Udział mediów w kształtowaniu sfery publicznej w Rosji”) przedstawiła najciekawsze aspekty „Linii bezpośredniej”, czyli dorocznych publicznych rozmów prezydenta Putina z Rosjanami. Wreszcie dr Małgorzata Laskowska z UKSW (badania przeprowadzone wspólnie z ks. dr. hab. Krzysztofem Marcyńskim, tytuł referatu: „Kompetencja komunikacyjna i kompetencja etyczna jako *must have* dziennikarza”) omówiła wyniki badań nad kompetencjami

komunikacyjnymi i etycznymi studentów dziennikarstwa w Polsce.

Tematem przewodnim sesji II: MEDIA, POLITYKA I SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE było społeczne wykorzystywanie, charakterystyka oraz skuteczność mediów i praktyk komunikowania publicznego w tworzeniu, realizacji i redefinicji dialogu obywatelskiego w różnych kontekstach politycznych, ekonomicznych oraz kulturowych, w kontekście mediatyzacji oraz rosnącego zagrożenia populizmami.

Panel 1. „Dialog obywatelski” prowadził dr Michał Bukowski z UJ, dyskusantką była dr hab. Ewa Bogacz-Wojtanowska, prof. UJ. Wspólnym elementem wystąpień – przy pewnej rozbieżności perspektyw – była refleksja nad tym, jak przedstawiciele władzy i zaangażowani politycznie obywatele wzajemnie się informują, a potem wspólnie negocjują cele, narzędzia i strategię wdrażania różnych polityk publicznych. Panel otworzyło wystąpienie dr hab. Krystyny Doktorowicz z UŚ („Nowe media – narzędzia partycypacji obywatelskiej czy dekonstrukcji instytucji demokratycznych”). Badaczka ze Śląska przedstawiła krytyczno-sceptyczne spojrzenie na emancypacyjną rolę nowych mediów oraz kontrowersyjny wymiar ich działania w sytuacji współczesnego kryzysu idei liberalnych. Dr Monika Wawer z UJ („Parodia formatów telewizyjnych jako przykład kultury partycypacji”) wykazała na podstawie analiz empirycznych, że kreatywna partycypacja medialna skutkuje raczej utrwalaniem ideologicznego *mainstreamu*, aniżeli jego podważeniem. Doktorantki WZiKS UJ: mgr Joanna Grzechnik („Dialog obywatelski w mediach w Krakowie z perspektywy dziennikarzy”) i mgr Paulina Czernek („Hiperlokalny wymiar komunikacji na przykładzie województwa śląskiego”) przedstawiły dwa empiryczne projekty badań; zwłaszcza referat p. P. Czernek wzbudził spore zainteresowanie

publiczności ze względu na oryginalną konceptualizację problemu badawczego. Także metodologii poświęcone było wystąpienie badacza z UKSW dr. Rafała Leśniczaka („Metodologia badań wizerunku medialnego katolickich organizacji pozarządowych”), analizującego metodologiczne wyzwania badań nad mediami katolickimi.

Panel 2. „Komunikacja, mediatyzacja, wybory” prowadzony był przez dr. hab. Jarosława Flisa z UJ (dyskusantka dr hab. Ewa Marciniak z UW). Referaty badaczy z Poznania (dr Szymon Ossowski, UAM – „Kto zostanie kolejnym Prezydentem Poznania? Czyli kilka słów o poznańskiej kampanii wyborczej w 2018 roku”) i Lublina (dr Małgorzata Adamik-Szysiak, UMCS – „Efektywny przekaz w mediach społecznościowych na przykładzie aktywności polskich polityków”) poświęcone były wyborom samorządowym. W kompleksowy i wyczerpujący sposób przedstawiały procesy komunikacyjne towarzyszące rywalizacji o urząd prezydenta obydwu miast. Dr Klaudia Cymanow-Sosin z UPJPII („Metody skutecznej perswazji w komunikowaniu promocyjno-wizerunkowym na przykładzie kampanii crossmedialnych”), używając szerszej perspektywy, dowodziła, jakie znaczenie dla skutecznej perswazji ma wpisanie się w konwencje charakterystyczne dla danego kanału komunikowania; retoryka jest w takim ujęciu ściśle związana z logiką danej formy przekazu i wynikającą z niej semantyką i estetyką. Mgr Albert Narbekov z UJ w wystąpieniu „Medialny system kontroli wyborów. Rosja 2018” przedstawił rolę mediów w rosyjskich wyborach prezydenckich, odbiegając od doświadczeń krajów stabilnej demokracji.

Panel 3. „Populizm” prowadziła dr hab. Dominika Kasprowicz z UJ, dyskusantem zaś był prof. dr hab. Andrzej Stelmach z UAM. W panelu wystąpili badacze z UAM:

dr hab. Dorota Piontek, prof. UAM, dr hab. Agnieszka Stepińska, prof. UAM, dr Jakub Jakubowski, dr Małgorzata Kołodziejczak, dr Marta Wrześniewska-Pietrzak, dr Maria Wąsicka-Sroczyńska i mgr Sylwia Czubaj-Kuźmin. Omawiane były reperkusje populizmu jako swoistej choroby zakaźnej, infekującej sferę komunikowania politycznego w różnych krajach, a także rozmaite interpretacje i sposoby definiowania populizmu wśród dziennikarzy. Badania empiryczne w panelu reprezentowała analiza populistycznej komunikacji politycznej Pawła Kukiza w mediach tradycyjnych i interaktywnych oraz analiza populistycznych wątków sprawiedliwości społecznej w kampanii prezydenckiej z 2015 roku.

Panel 4. „Komunikacja – manipulacja – wybory” poprowadziła dr hab. Agnieszka Hess; dyskutantem był dr Marcin Tobiasz z UW. Dr hab. Marek Mazur z UŚ w referacie zatytułowanym „Media regionalne jako uczestnik kampanii wyborczej” omówił wstępne wyniki badań zawartości śląskich mediów regionalnych z okresu samorządowej kampanii wyborczej z 2018 roku, prowadzącej do wniosków o unikaniu przez nie zaangażowania. Prezentacja przedstawiciela GfK Polonia mgr. Macieja Siejewicza („Współczesna funkcja sondaży – od społecznej samowiedzy do narzędzia manipulacji”) miała charakter metodologiczny – dotyczyła zmian w procesach przeprowadzania sondaży oraz nowych sposobów zbierania danych. Badacz przedstawił też na praktycznych przykładach znaczenie sondaży w polityce. Interesujący aspekt metodologiczny miało też wystąpienie dr. Pawła Płanety z UJ („Przeciw Mitteleuropie XXI wieku. Krytyczny obraz Niemiec w publicystyce prasowej polskiej prawy”), który – omawiając fragment realizowanego przez Ośrodek Badań Prasoznawczych UJ projektu badawczego poświęconego rekonstrukcji obrazu Niemiec na łamach polskiej

prasy opiniotwórczej o orientacji prawicowej – zaprezentował jednocześnie zastosowania informatycznych narzędzi komputerowej analizy zawartości. Doktorantka z UAM mgr Małgorzata Tadeusz-Ciesielczyk („Komunikacja niewerbalna jako obszar zachowań populistycznych”) wprowadziła słuchaczy w nowy obszar badań nad zachowaniami populistycznymi. Referentka zaproponowała schemat analityczny, wiążący zachowania niewerbalne z językowymi. Doktorant z UJ mgr Tytus Ferenc („Fake news« jako zagrożenie dla wolności słowa w USA i w Wielkiej Brytanii”) omówił natomiast zagadnienie fałszywych informacji i ich reperkusji dla sfery publicznej i wolności mediów w dwóch krajach anglojęzycznych.

Tematem sesji III: MEDIA I KULTURA były wielowymiarowe wzajemne relacje i zmiany zachodzące w obszarach dziennikarstwa, kultury i technologii komunikowania.

Panel 1. „Literatura a dziennikarstwo. Gatunki dziennikarskie w XX i XXI wieku: ewolucja czy rewolucja?” poprowadził dr hab. Andrzej Kaliszewski, prof. UJ, dyskutantem był zaś prof. dr hab. Kazimierz Wolny-Zmorszyński z UPJPII. Referat dr hab. Eweliny Kristanowej z Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej w Warszawie („Polskie czasopisma literackie w Internecie – dostępność, sposoby upowszechniania i próba typologii”) stanowił podsumowanie badań autorki nad procesem cyfryzacji wydawnictw periodycznych oraz trudnościami i oczekiwaniami z tym związanymi, co doprowadziło do dyskusji nad definicją czasopisma literackiego i typologią tych czasopism dziś. Mgr Łukasz Wojtusik, doktorant WZiKS UJ („Książka na manowcach? Obraz księdza w polskim reportażu literackim w XXI wieku w Polsce na wybranych przykładach książek reportażowych”) zaprezentował analizę reportaży literackich dotyczących Kościoła i duchowieństwa w Polsce. Referaty dwóch badaczy

z Uniwersytetu Szczecińskiego: dr. Artura Trudzika („Gatunki dziennikarskie w prasie muzycznej (rock, jazz) w latach 70. XX w. jako sygnał głębszych przekształceń genologicznych w segmencie”) i dr. Krzysztofa Flasińskiego („*Follow Our Stories!* Zawartość efemeryczna jako przestrzeń dla nowych gatunków dziennikarskich”) skupione były na kierunkach rozwojowych genologii w kontekście rozwoju mediów interaktywnych i ewoluujących wymagań odbiorców.

Panel 2. „Radio i telewizja dziś. Zmiany na rynku mediów” poprowadziła dr hab. Weronika Świerczyńska-Głownia z UJ, dyskutantem był prof. dr hab. Janusz Adamowski z UW. Udział w panelu wzięli prof. dr hab. Bogusława Dobek-Ostrowska z UW, prof. dr hab. Stanisław Jędrzejewski z Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie, ks. dr hab. Michał Drożdż, prof. UPJPII, dr Anna Musialik-Chmiel z Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach oraz dr Jarosław Kinal z Uniwersytetu Rzeszowskiego. Wystąpienia dotyczyły zmian, jakie dokonały się w systemach medialnych naszego regionu, współczesnego oblicza radia i telewizji w Polsce, a także nowych zjawisk dotyczących ich odbioru.

Panel 3. „Nowe media, konwergencja i kultura partycypacji” poprowadziła dr hab. Małgorzata Lisowska-Magdziarz, prof. UJ. W panelu wystąpili badacze zainteresowani zjawiskami konwergencji w różnych obszarach komunikacji zmediatyzowanej. Dr Katarzyna Kopecka-Piech z Uniwersytetu Wrocławskiego stworzyła na wstępie interesującą ramę dla rozważań empirycznych innych dyskutantów, w referacie „Technologie medialne i komunikowanie interaktywne – kluczowe pojęcia w badaniach nad mediatyzacją życia codziennego”, konceptualizując podstawowe pojęcia, używane do analiz zachowań użytkowników w kulturze konwergencji oraz wskazując zależności pomiędzy nimi a technologiami komunikacyjnymi.

Troje prelegentów zaprezentowało natomiast empiryczne analizy różnych aspektów konwergencji i zmediatyzowanej partycypacji w obszarze aktywności politycznej ludzi. Referaty dotyczyły oddolnych agencji informacyjnych w Syrii (dr Agnieszka Całek, UJ – „Media społecznościowe jako narzędzia oddolnych paraagencji informacyjnych w Syrii – przypadek Ghouta Media Center”), protestów politycznych w Polsce (dr Grażyna Piechota z Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego – „Społeczności sieciowe, jako przejaw inkluzywnej kultury uczestnictwa w protestach politycznych”) oraz oddolnej politycznej twórczości literackiej internautów (mgr Rafał Wietoszek, doktorant WZiKS UJ – „Twórczość oddolna internautów jako forma partycypacyjnego udziału w dyskursie politycznym w sieci”). Ożywiona dyskusja dotyczyła warunków partycypacyjnego komunikowania się internautów w celach politycznych.

W panelu 4. „Media w komunikacji interkulturowej” prowadzonym przez dr Lucynę Słupkę z UJ (dyskutant: prof. dr hab. Jerzy Olędzki, UW) zaprezentowano dwa referaty. Dr hab. Magdalena Ratajczak z Uniwersytetu Wrocławskiego („Mediatyzacja etniczności”) omówiła rolę mediów w funkcjonowaniu diaspor oraz kształtowaniu rzeczywistości i kreowaniu obrazu migrantów/uchodźców w kontekście współczesnego kryzysu migracyjnego; interesującym wątkiem okazało się specyficzne podejście dziennikarzy, którzy skupiają uwagę nie tyle na sprawach dotyczących bezpośrednio uchodźców, ile na reakcjach polityków, a także konstatacja autorki, iż postrzeganie migrantów jest dziś w dużej mierze determinowane przez światopogląd i orientacje polityczne, a nie cechy społeczno-demograficzne odbiorców. Prelegentka oparła swoje ustalenia m.in. na własnych empirycznych badaniach nad kreowaniem medialnego obrazu mniejszości

ukraińskiej w Polsce. Referat mgr Katarzyny Gad, doktorantki WZiKS UJ („Dyplomacja cyfrowa głów państw Unii Europejskiej”), poświęcony był natomiast nowemu wymiarowi dyplomacji publicznej: cyfrowej dyplomacji – jako tej prowadzonej z wykorzystaniem nowych mediów, w szczególności portali społecznościowych. Zaprezentowane przez referentkę badania własne (analiza zawartości wszystkich oficjalnych profili przedstawicieli 28 krajów Unii Europejskiej w mediach społecznościowych) pozwoliły na pogrupowanie głów państw UE w dziedzinie dyplomacji cyfrowej i potwierdziły istnienie podziału krajów Unii Europejskiej w zależności od prowadzonych przez nie działań w zakresie dyplomacji na portalach społecznościowych.

Sesja IV: JĘZYK I OBRAZ W MEDIACH poświęcona była badaniom nad przekazami językowymi i ikonicznymi we współczesnych przestrzeniach medialnych.

Panel 1. „Język, tekst, dyskurs w komunikowaniu publicznym” poprowadziła dr Edyta Żyrek-Horodyska z UJ; dyskutantem był ks. dr hab. Michał Drożdż, prof. UPJPII. Badacz z UJ prof. dr hab. Maciej Kawka rozpoczął panel, przedstawiając koncepcję mediolingwistyki, usytuowaną na szerokim tle badań nad językiem mediów („Lingwistyka mediów w Polsce – badania i perspektywy”). Pozostałe wystąpienia odnosiły się do rozmaitych praktycznych aspektów funkcjonowania języka w mediach interaktywnych i społecznościowych – memu internetowego (dr hab. Danuta Kępa-Figura, UMCS – „Mem internetowy jako nośnik narracji o świecie”), Twittera w kampaniach politycznych (dr Karolina Brylska, UW – „*Homo novus vs homo vetus* – twitterowa retoryka Donalda Trumpa i Baracka Obamy”) oraz do retorycznych strategii użycia języka w polityce (dr Katarzyna Forst, UŚ – Wykorzystywanie języka w mediach społecznościowych do walki politycznej”),

dr Marta Rzepecka, URz – „Retoryka kryzysu Prezydenta Baracka Obamy: Ukraina 2014”).

Panel 2. „Komunikacja wizualna w mediach” prowadziła dr Agnieszka Całek z UJ; dyskutantem był dr hab. Arkadiusz Lewicki, prof. UW. W panelu wystąpiło czterech prelegentów. Dr hab. Krzysztof Stępiak z UKSW („Reklama religijna jako wyzwanie dla Kościoła katolickiego w kontekście reklam innych Kościołów chrześcijańskich i reklam antykościelnych”) zaprezentował analizę wizualnych przekazów promocyjnych amerykańskich organizacji chrześcijańskich, przywołując także nieco przykładów z polskiej komunikacji religijnej. Dr hab. Justyna Szulich-Kałuża, prof. KUL („Obraz wojny na fotografiach w mediach społecznościowych”), zaprezentowała referat na temat etycznych i politycznych implikacji reprezentacji działań wojennych w mediach społecznościowych, ze szczególnym uwzględnieniem konfliktu na Ukrainie. Dr hab. Alicja Waszkiewicz-Raviv z UW („Wizualny PR kultury obrazu w świetle badań ankietowych specjalistów ds. komunikacji”) zaprezentowała wyniki badań prowadzonych wśród specjalistów zajmujących się *public relations*. Obszerny materiał dotyczył narzędzi wizualnych wykorzystywanych w pracy osób zajmujących się komunikacją wizerunkową i *media relations*. Wystąpienia zakończyła mgr Anna Oborska-Sroka, doktorantka WZiKS UJ, która w referacie zatytułowanym „Kusicielka czy superbohaterka? Ewolucja wizerunku kobiety w filmach i komiksach Marvela” przedstawiła analizę bogatego materiału wizualnego dotyczącego reprezentacji kobiety w popkulturze, a następnie w tym szerokim kontekście umiejscowiła analizę wizerunku bohaterek występujących w uniwersum Marvela.

Panel 3. „Multimedialne i wielomodalne strumienie przekazów jako ustrukturyzowane »opowieści o świecie« i (trans)medialne narracje o rzeczywistości” poprowadziła

dr hab. Małgorzata Lisowska-Magdziarz, prof. UJ. Dyskutantem był prof. dr hab. Ignacy Fiut z AGH. Tylko jedno z wystąpień – autorstwa dr. Łukasza Szurmińskiego i dr hab. Małgorzaty Kisiłowskiej z UW – dotyczyło komunikacji wizualnej („Perswazyjność plakatu propagandowego dekady powojennej. Analiza biometryczna”). Badacze zaprezentowali najnowsze technologiczne rozwiązania w badaniach eyetrackingowych nad postrzeganiem plakatów. Pozostałe wystąpienia dotyczyły przede wszystkim form językowych oraz mieszanych. Dr Marcin Pielużek z Uniwersytetu Wrocławskiego („W świecie medialnych nagłówków, czyli jakie obrazy świata wytwarzane są przez polskie portale informacyjne”) i dr hab. Małgorzata Lisowska-Magdziarz, prof. UJ („Atraktory i clickbaity; wielomodalne strategie przyciągania użytkownika”) opowiedzieli o empirycznych analizach (ilościowych i jakościowych) nagłówków w portalach internetowych. Zaproponowali schemat analityczny medialnego obrazu świata na podstawie nagłówków, oparty na analizie *big data*, oraz operacjonalizację, pozwalającą na diagnozowanie i zapobieganie tzw. *clickbaitom* w mediach. Doktorant WZiKS UJ mgr Sławomir Doległo w referacie zatytułowanym „Między nami dobrze jest? Kategoria »prawdziwych« i »nieprawdziwych« Polaków w dyskursie medialnym po roku 2015” zaprezentował empiryczną analizę konceptu „prawdziwego Polaka” we współczesnych polskich mediach oraz wynikające z niego implikacje ideologiczne i polityczne. Drugi z doktorantów WZiKS UJ – mgr Leszek Świeca – w referacie „Medialny obraz problematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie versus analizy przypadków” w interesujący sposób omówił ramowanie i wielomodalne wizerunki przemocy w rodzinie w materiałach instytucji powołanych

do zapobiegania jej oraz w zajmujących się tą problematyką mediach.

Panel 4. „Narracje, dyskursy o świecie w mediach” poprowadziła dr Małgorzata Majewska z UJ; dyskutantką była dr Katarzyna Drąg z UPJPII. Jako pierwsza w tej sesji wystąpiła dr Agnieszka Walecka-Rynduch z UP. W referacie „»Sekret« jako kategoria normatywna w mediapolis” na konkretnych przykładach pokazała, czym jest widoczność polityczna i tożsamościowy aspekt wizerunku polityka. Dr Maciej Zweiffel z UJ w referacie zatytułowanym „Mowa jako apel – rekonesans prehistoryczno-dziennikarski” zaprezentował narzędzie badawcze z zakresu językoznawstwa, które mogłoby być przydatne do badania mediów i ich specyfiki. Prof. dr hab. Witold Kawecki z UKSW w wystąpieniu „Fenomen teologii wizualnej i sposoby jej komunikowania” na licznych przykładach z malarstwa pokazywał, jak sztuka komunikuje i przekazuje nauczanie Kościoła. Pokazał złożony mechanizm łączenia treści artystycznych i teologicznych. Ks. dr Rafał Śpiewak z Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach w nawiązaniu do myśli „Fides et auditio” przekonywał w referacie „Duchowny w mediach – obywatel czy duszpasterz”, że chrześcijaństwo jest religią słowa i że te dwie płaszczyzny nie powinny być rozdzielane. Dr Maja Bednarska z UPJPII w referacie „Press design – ontologia komunikowania wizualnego w prasie” połączyła komunikowanie wizualne z filozofią i na wybranych przykładach pokazała, że przekaz graficzny też jest treścią. Jako ostatni wystąpił dr Michał Rydlewski z Uniwersytetu Wrocławskiego, który przedstawił wyniki badań programów telewizyjnych, stosujących upokarzanie uczestników jako atrakcję oraz sposób na wzmocnienie władzy instytucji medialnej. Tytuł wystąpienia brzmiał „Scenariusze kultury upokarzania”.

Sesja V: TRANSFORMACJA MEDIÓW: HISTORIA, SYSTEM, ZARZĄDZANIE poświęcona była przede wszystkim rozważaniom na temat zmian w obszarze funkcjonowania mediów, jakie towarzyszyły transformacji społecznej i politycznej Polski po 1989 roku.

Panel 1. „Kapitał zagraniczny w polskich mediach – bilans zysków i strat ostatniego ćwierćwiecza” poprowadził dr hab. Ryszard Filas z UJ, dyskusantką była zaś dr hab. Katarzyna Pokorna-Ignatowicz, prof. KAFM. Obrady w ramach tego panelu miały szukać odpowiedzi na pytanie dotyczące roli podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego („obcego”) w polskich mediach. Służyć temu miało nakreślenie tła międzynarodowego – przykłady z krajów, w których taka penetracja jest ograniczana przez regulacje państwowe. Mówił o tym dr hab. Marian Gierula z UŚ („Problem własności rosyjskich mediów po 1991 roku”), szkicując systematyczne rugowanie zagranicznych firm z rynku rosyjskiego na rzecz nadawców państwowych albo należących do tzw. oligarchów. Dr Katarzyna Gajlewicz-Korab z UW („Ograniczenia kapitałowe we francuskim systemie medialnym”) analizowała regulacje we Francji, które nie zagwarantowały jednak skutecznej ochrony antymonopolowej w tym kraju. Polską sytuację analizowała dr Olga Dąbrowska-Cendrowska z UJK na przykładzie prasy dla kobiet i młodzieży („Zagraniczni wydawcy polskiej prasy dla kobiet i młodzieży – zagrożeniem dla polskich rodzin?”). Szczególnym przykładem lokalnym – mediów na Pomorzu – zajął się dr Jacek Wojsław z UG („Transformacja funkcjonowania lokalnych mediów na przykładzie *Dziennika Bałtyckiego*, Radia i Telewizji Gdańsk (1989-2015)”, natomiast wystąpienie dr Pauliny Olechowskiej z Uniwersytetu Szczecińskiego („Współpraca regionalnych/lokalnych wydawców prasowych jako przykład internacjonalizacji mediów”) dotyczyło

współpracy ponadgranicznej małych firm medialnych w różnych krajach.

Panel 2. 2 „Prawne i gospodarcze aspekty funkcjonowania mediów” poprowadziła dr hab. Beata Klimkiewicz z UJ; dyskusantką była prof. dr hab. Ewa Nowińska z UJ. W panelu omawiano cztery wątki tematyczne. Pierwszy z nich skupiał się na analizie wybranych aspektów prawnych związanych z praktyką dziennikarską, a w szczególności z wytyczeniem granic jej autonomii. Dr hab. Maria Łoszevska-Ołowska z UW w referacie „Znaczenie informacji o personaliach podejrzanego i oskarżonego dla publicznej debaty” przedstawiła dylematy dotyczące ujawnienia personaliów podejrzanego i oskarżonego w debacie publicznej. Doktorantka WZiKS UJ mgr Elin Kamińska skupiła się na kwestiach zwolnienia dziennikarza od obowiązku zachowania tajemnicy dziennikarskiej („Zwolnienie dziennikarza od obowiązku zachowania tajemnicy dziennikarskiej – analiza wybranych przypadków”). Drugi wątek tematyczny odnosił się do zmian charakteru regulacji medialnych, przede wszystkim zastępowania obszaru prawa twardego (*hard law*) prawem miękkim (*soft law*). W tym aspekcie dr hab. Bogdan Fischer z UJ w referacie „Transformacja prawa w normy pozaprawne w mediach” analizował rosnące znaczenie norm programowych oraz różnorodnych instrumentów pozaprawnych (w szczególności norm technicznych), jak również rozbudowanie uwarunkowań prawnych i pozaprawnych dostępu do informacji przez dziennikarza. Trzeci wątek tematyczny przedstawiał rolę narzędzi samoregulacyjnych w praktyce dziennikarskiej. W tym zakresie dr Paweł Urbaniak z UW r („Etapy instytucjonalizacji narzędzi samoregulacyjnych w systemach medialnych”) omawiał różne aspekty instytucjonalizacji narzędzi samoregulacyjnych w systemach medialnych. Czwarty wątek

był poświęcony aspektom gospodarczym funkcjonowania mediów, a w szczególności udziałowi mediów w gospodarce. Dr Jolanta Dzierżyńska-Mielczarek z UJK w Kielcach w referacie „Udział mediów w gospodarce” przedstawiała wyniki badań analizujące dynamikę udziału polskiego przemysłu kreatywnego i medialnego w gospodarce krajowej. Pomimo stosunkowo różnych obszarów tematycznych, panel wyraźnie podkreślił kierunek zmian dotyczących regulacji i prawnych aspektów funkcjonowania mediów. W bardzo dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości technologicznej coraz większe znaczenie odgrywają formy tzw. regulacji miękkiej – normy, standardy samoregulacyjne, a także konwenanse wytyczane przez praktyki dziennikarskie.

Panel 3. „Media. Władza. Algorytmy” poprowadziła dr hab. Maria Nowina Kopnoka z UJ; dyskutantem był prof. dr hab. Tomasz Goban-Klas. Wystąpienia przebiegły w atmosferze wzajemnego zainteresowania i wymiany interesujących treści dotyczących funkcjonowania środków masowego komunikowania, ze szczególnym uwzględnieniem nowych mediów. W panelu wzięły udział dr Dominika Popielec z UKW w Bydgoszczy („Od Edwarda Snowdena do Christophera Wylie’go – oblicza whistleblowingu drugiej generacji”), dr Karolina Lachowska z UW (,,Medialny obraz terroryzmu i terrorysty na przykładzie publikacji w tygodniku *Polityka*”), dr Joanna Szyłko-Kwas z UW („Fotografie uchodźców w polskiej prasie codziennej – krytyczna analiza dyskursu”) oraz dwie doktorantki WZiKS UJ: mgr Katarzyna Lorenc („Astroturfing w mediach społecznościowych, czyli jak tworzone są sztuczne ruchy oddolne. Przegląd metod badawczych”) i mgr Magdalena Litman („Niebezpieczna automatyzacja przekazu dla dzieci – analiza treści podpowiadanych najmłodszym przez algorytm serwisu YouTube”). Zwińczeniem

obrad panelu była obszerna wypowiedź dyskutanta, który, odniósłszy się do wystąpień prelegentek, nakreślił własną, dość pesymistyczną wizję „władzy algorytmów”.

Panel 4. *Współczesne media jako wyzwanie współczesnego medioznawstwa* prowadził dr Paweł Płaneta z UJ; dyskutantem był prof. dr hab. Tomasz Mielczarek z UJK. Dr hab. Ewa Nowak-Teter z UMCS w wystąpieniu „Efekt »odwróconej« agendy? Reverse agenda-setting w środowisku online i offline” przedstawiła prezentację poświęconą problematyce *reverse agenda-setting* w środowisku online i offline. Ciekawy referat o „odwróconej agendzie”, w której kluczową rolę odgrywają tzw. *producers*, którzy „mogą powiedzieć mediom, o czym chcą, żeby myślały czy mówiły”, został zilustrowany wynikami badań własnych referentki nad agendą wyszukiwań w latach 2016-2017. Dr Katarzyna Drąg z UPJPII („Świat dziennikarski i prasoznawczy w II Rzeczypospolitej – symbioza, korelacje, współpraca”) zaprezentowała wybrane inicjatywy stanowiące przykład owocnej współpracy między praktykami a badaczami prasy w II Rzeczypospolitej. Dr Judyta Perczak z UJK („Paranaukowe czy popularnonaukowe?”) przedstawiła segment polskiej prasy „ezoterycznej”, analizując zarówno jej treść, jak i cechy formalne. Dr Anna Jupowicz-Ginalska z UW, odwołując się m.in. do modelu adaptacyjnego Mielczarka, omówiła przejawy modernizacji tradycyjnych okładek czasopism. W referacie „Polacy a implementacja technologii poszerzonej i wirtualnej rzeczywistości na okładkach drukowanych magazynów ilustrowanych”, odwołując się do własnych badań, scharakteryzowała innowacyjną funkcję okładki prasowej oraz omówiła rezultaty badań nad recepcją innowacji w tej dziedzinie wśród polskich czytelników prasy. Dr Karolina Waliszewska z UAM zaprezentowała wyniki własnych badań nad specjalistycznymi

lekarskimi platformami internetowymi w Polsce i za granicą. W wystąpieniu „Portale oceniające lekarzy jako przestrzeń komunikacyjna w medialnym dyskursie medycznym” scharakteryzowała praktyki komunikacyjne na portalach medycznych, biorąc pod uwagę treści, formy, a także oceniające, informacyjne i perswazyjne funkcje przekazów o zdrowiu, przy uwzględnieniu zależności tych funkcji od intermedialnych i intertekstualnych właściwości komunikacji.

Panel 5. „Marketing mediów – marketing produktów medialnych. Od analogowych narzędzi do środowiska zdigitalizowanego” poprowadziła dr Teresa Sławińska z UJ; dyskusantką była prof. dr hab. Teresa Sasińska-Klas z UJ. Dr hab. Zbigniew Oniszczuk z UŚ rozpoczął panel referatem „Przeobrażenia na rynku reklamy medialnej w Niemczech”. Dr hab. Weronika Świerczyńska-Głównia z UJ w referacie „Marketing produktów medialnych – zmiana filozofii promocji w erze cyfrowej” dowodziła, że aspekt marketingowy staje się coraz ważniejszy w procesie rejestracji komunikatu medialnego w świadomości odbiorców; nieliniarny rynek mediów wymusza na dziennikarzach potrzebę dostosowania się do nowych mechanizmów i reguł, zgodnie z którymi ma miejsce proces pozyskiwania i rozpowszechniania informacji oraz pozyskiwania odbiorców. Dziennikarze musieli się więc szybko nauczyć funkcjonowania w środowisku cyfrowym oraz rozwijać nowe standardy zawodowe i etyczne. Dr Sebastian Musioł z Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach zaprezentował referat „Strategie marketingowe mediów katolickich w Polsce” na temat specyficznych strategii marketingowych prasy wyznaniowej. Zwrócił uwagę, iż media katolickie na swój sposób definiują

własną misję dziennikarską, a co za tym idzie, prezentują wyjątkowy stosunek do rynków medialnych oraz własnej na nich pozycji. Dr Łukasz Przybysz z UW („Raport z badań stygmatyzacji medialnej public relations. Omówienie projektu »PR. Bez komentarza«”) zaprezentował wyniki badania stygmatyzacji medialnej *public relations* przeprowadzone w ramach projektu „PR. Bez komentarza”, oparte na empirycznej analizie materiałów prasowych. Dr Paweł Ścigaj z UJ w prezentacji „Odczłowieczanie w komunikowaniu polskich partii politycznych” przedstawił na koniec analizę retorycznych mechanizmów odczłowieczania przeciwników i Innego w komunikowaniu polskich partii politycznych.

Konferencję objęli patronatem honorowym: JM Rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. dr hab. med. Wojciech Nowak, Prezydent Miasta Krakowa Jacek Majchrowski oraz Marszałek Województwa Małopolskiego Jacek Krupa. Patronat naukowy sprawowało Polskie Towarzystwo Komunikacji Społecznej, zaś partnerem edukacyjnym był Zakład Ubezpieczeń Społecznych, który zorganizował w ramach konferencji patronacką sesję specjalistyczną „Ubezpieczenia społeczne w narracji medialnej”. W sesji wzięli udział wiceprezes ZUS oraz dziennikarze ogólnopolskich mediów. Dyskusję poprowadził rzecznik prasowy ZUS.

Konferencja zakończyła się wieczorem wspomnieniowym w Willi Decjusza, na którym obecni i byli pracownicy IDMiKS oraz studenci i absolwenci dzielili się wspomnieniami i refleksjami na temat funkcjonowania Instytutu w ciągu dwudziestu lat jego istnienia.

Małgorzata Lisowska-Magdziarz (oprac.)

 orcid.org/0000-0003-2351-738X